

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

Застъпничество по ключови въпроси на реформата в правосъдието за деца в конфликт със закона

Обществена дискусия на омбудсмана на Р България и Граждански консултативен съвет по детско правосъдие

Георги Еленков – директор „Политики за децата“, НМД

АНГАЖИРАНОСТ НА МРЕЖАТА ЗА ДЕЦАТА (135+ граждански организации и правозащитници)

- ✓ Български хелзинкски комитет
- ✓ Институт по социални дейности и практики (ИСДП)
- ✓ Фонд за превенция на престъпността – ИГА
- ✓ Фондация „П.У.Л.С“ – Перник
- ✓ Сдружение „ИМКА“ – Габрово
- ✓ SOS Детски селища – България
- ✓ Сдружение „Център Динамика“ – Русе
- ✓ Фондация „Сийдър“
- ✓ НАПГ... и много други граждански организации и правозащитници;
- ✓ Мрежа за правна помощ на НМД

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

ОМБУДСМАН
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ХРОНОЛОГИЯ НА УСИЛИЯТА ЗА РЕФОРМА

- 2004 г. – ключови изменения в ЗБПММН;
- 2011 г. – Концепция за държавна политика в областта на правосъдието за деца;
- 2013 г. – Пътна карта за нейното изпълнение;
- Проекти на НА, които да дерогират ЗБППМН (1958 г.);
- 2015 г. – инициатива „Детство без решетки“;
- След 2016 г. – „замразяване“;
- ЕСПЧ – редица осъдителни решения;
- Мрежата за цялостна реформа в системата БППМН!

БЕЛЕЖНИК 2024

КАКЪВ Е СРЕДНИЯТ
УСПЕХ НА ДЪРЖАВАТА
В ГРИЖАТА
ЗА ДЕЦАТА?

3 200+ деца, младежи и възрастни
с мнение чрез анкетите

ХРОНОЛОГИЯ НА УСИЛИЯТА ЗА РЕФОРМА

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

ДЕТСТВО БЕЗ РЕШЕТКИ

КАМПАНИЯ ЗА РЕФОРМА В ДЕТСКОТО ПРАВОСЪДИЕ

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

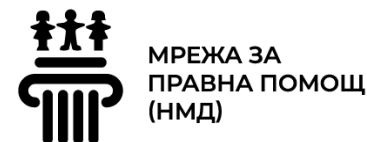
ХРОНОЛОГИЯ НА УСИЛИЯТА ЗА РЕФОРМА

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

ХРОНОЛОГИЯ НА УСИЛИЯТА ЗА РЕФОРМА

Сигналите от СПИ Варненци потвърждават нуждата от дълбока реформа в системата за детско правосъдие.

<https://youtu.be/GFMFttAd2Ng>

СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ

- Системата остава неспособна да осъществи ефективно адресиране на детската криминализация;
- 2024 г. – **7197 възпитателни мерки** на малолетни и непълнолетни лица за извършени т.нар. общественноопасни деяния, като от тях **над 2000 са за противообществени прояви**;
- Най-честите противообществени прояви включват случаи на **насилие и агресия** (634 случая), **повреждане на обществена и/или частна собственост** (454 случая), **употреба на психоактивни вещества** (217 случая) и **тормоз** (172 случая, вкл. 85 случая на училищен тормоз).
- Сред възпитателните мерки **най-често** се прилага „предупреждение“ (3323 случая), следвано от „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“ (1464 случая) и „поставяне под възпитателен надзор на родителите или на лицата, които ги заместват“ (1108 случая)

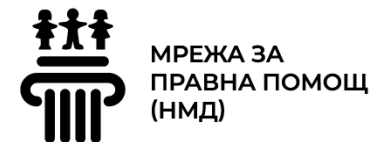
СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ

- СПИ за момчета в с. Варненци, област Силистра и две ВУИ – за момчета в гр. Ракитово, област Пазарджик и за момичета в с. Подем, област Плевен;
- В СПИ – децата „са извършили или **съществуват предпоставки за извършване** на противообществени прояви“; във ВУИ – противообществени прояви или престъпления (деянието не може да се вмени във вина – чл. 31 НК, „увлечение или лекомислие“ – чл. 61 НК, „лишаване от свобода по-малко от една година“ – чл. 64 НК);
- Престой до 3 г.; по писмено желание на непълнолетния педагогическият съвет, с участието на прокурор и представител на МК, може с решение да удължи престоя във ВУИ или СПИ и след като непълнолетният навърши 18 г. до завършване на съответната образователна степен или професионална квалификация

СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ

- По данни на МОН, актуални към м. декември 2024 г., настанените в СПИ и ВУИ са общо: **момчета – 117**, вкл. 17 със СОП; **момичета – 11** (само във ВУИ – с. Подем), вкл. 2 със СОП. Обобщените данни показват, че в начален етап на образование се обучават 2 момчета и 1 момиче, в прогимназиален етап – 50 момчета и 3 момичета, в първи гимназиален етап – 52 момчета и 7 момичета, във втори гимназиален етап – 13 момчета;
- По данни на НСИ, през календарната 2023 г. мярката „настаняване в СПИ или ВУИ“ е наложена съответно в 17 и 46 случая. В СПИ са настанявани деца за прояви на **насилие и агресия** (19 случая), **бягство от дома или институция** (9), **кражби** (86) и **хулиганство** (6). Във ВУИ са изпращани деца за **телесни повреди** (2 случая), **унищожаване на имущество** (1), различни видове **кражби** (20) и дори **проституиране**, т.е. дете жертва на сексуална експлоатация (1 случай);
- ДВНМН (до 15 дни, в особени случаи – 2 м.) и констатациите за лоши материални условия

ИЗВОД

- ✓ Системата има нужда от задълбочена реформа, която да гарантира по-добра превенция, ранна интервенция, синхрон между институциите, изграждане / повишаване на капацитета по места и ефективна корективно-възпитателна и **възстановителна подкрепа** за децата, попаднали в риск от криминализация или вече извършили противообществени прояви

ОСНОВНИ ЗАСТЪПНИЧЕСКИ ЦЕЛИ

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

- ✓ Да се разкрият специализирани социални услуги за деца в конфликт със закона;
- ✓ Аморфното понятие „противообществена проява“ да отпадне и да се нормира т.нар. отклоняване на непълнолетния от наказателна и административна отговорност (КПДООН – препоръки от 2008 г. насетне);
- ✓ За малолетните да се намери консенсусно решение, при което водеща роля за тяхната социализация има системата на закрила на детето – като се актуализират насоките и методологията за управление на случай на дете в риск и разработят стандарти за качество и финансиране на специализирани услуги за деца в конфликт със закона;
- ✓ Да се въведат възстановителни практики, които да станат основа на работата с деца в конфликт със закона

Нужни са възстановителни практики и програми, предлагащи целенасочена индивидуална работа. В страната обаче липсва капацитет за прилагане на възстановителни практики, като за това не може да се разчита изцяло единствено на НПО сектора. Подобни подходи следва да бъдат институционализирани

ОСНОВНИ ЗАСТЪПНИЧЕСКИ ЦЕЛИ

- ✓ Да се въведат възстановителни практики, които да станат основа на инструментариума за въздействие върху децата в конфликт със закона

Възстановяването следва да е водещото начало, като то включва и превъзпитанието, и компенсаторните практики, и помирението, и социализирането на детето. Фокус върху възстановителни (възстановяващи) практики за работа с деца в конфликт със закона, техните семейства и значими възрастни – в т.ч. помирителни кръгове, фамилни (семејни) групови конференции, медиация (вкл. медиация между дете извършител и жертва);

- ✓ Да се рационализира ролята на родителя (семејството)

Да се вмени по-отговорна роля на родителя и разширеното семејство, като специализираните услуги и възстановителните практики възлагат конкретни задачи на семејството (напр. при фамилната групова конференция се изготвя План за съвместна грижа за детето в риск)

ОСНОВНИ ЗАСТЪПНИЧЕСКИ ЦЕЛИ

- ✓ Интернатите (СПИ, ВУИ) да бъдат закрити и заменени от специализирани услуги за работа с деца в конфликт със закона, които да функционират във всеки областен град

Необходимо е, като продължение на деинституционализацията, тези 3 институции да бъдат закрити и заменени от специализирани услуги за работа с деца в конфликт със закона, които да функционират във всеки областен град и да разполагат с добре обучен и специализиран персонал за работа с децата и техните семейства.

Да се потърсят добрите практики от други държави – напр. Швейцария и резидентните центрове за наблюдение на младежи с асоциално поведение (доц. д-р Маргаритова-Вучкова).

- ✓ ДВНМН, ДПС – нужда от реформиране (ресурси, специализация, контрол)

ОСНОВНИ ЗАСТЪПНИЧЕСКИ ЦЕЛИ

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

- ✓ Укрепване на системата. Специализация. Реформиране и професионализиране на местни комисии, детски педагогически стаи, обществени възпитатели

Нужна е специализация (специализирани доставчици на услуги, медиатори, обществени възпитатели, полицейски служители, инспектори, прокурори, съдии), така че да се гарантира, че всяко интервениращо лице има необходимите специални познания, вкл. за детски права, детска психология, социално-емоционално развитие при децата и пр. Необходими са единни стандарти за работа, супервизия и ефективна система за мониторинг и контрол.

Да се съхрани превантивната дейност на местните структури, като обаче вече се използват ясни измерители на ефективността на превантивните дейности, унифицирани планове и програми за кампании по превенция от всички служби в страната и пр.

- ✓ Подходи на интердисциплинарност, ясна функционална отговорност на интервениращите експерти и синергия между системите (**vs. 362 33Дет**), особено тази на закрила;
- ✓ Нужда от паралелни реформи в други системи!

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

НУЖДА ОТ ДИАЛОГ ПО СЛЕДНИТЕ ВЪПРОСИ

1. Какви са едрите линии и философията на реформата, търсена от МП?
2. Как ще се работи с малолетните в конфликт със закона?
3. Ще се изработи ли нова Концепция за реформа в правосъдието за деца, респ. Пътна карта и рамка за качество?
4. Какви нормативни промени отвъд ЗБППМН ще включва тази реформа? ЗЗДет, ЗМВР, НК и НПК, УБДХ и ЗООРПСМ, ЗПУО?
5. Предходните ЗП предвиждаха отклоняване да не може да се извърши при деяния, които осъществяват състав на умишлено престъпление срещу личността, наказуемо с лишаване от свобода от 10+ г. и за състав на престъпление срещу собствеността, или за непредпазливо деяние, наказуемо с лишаване от свобода от 12+ г. Дали изобщо да има деяния, които не подлежат на отклоняване?
6. Как ще функционират новите / реформираните местни структури за възпитателна подкрепа?
7. Какво действие ех нис да се предвиди за новите разпоредби?

- **Закон за възпитателните мерки** спрямо лицата, извършили като непълнолетни престъпление или административно нарушение; **Закон за отклоняване от наказателно производство** и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица – **I. ОБЕКТ СА САМО НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ ЛИЦА, ИЗВЪРШИЛИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ИЛИ АДМИНИСТРАТИВНИ НАРУШЕНИЯ**

II. ОТКЛОНЯВАНЕ:

- „способ за освобождаване от наказателна отговорност чрез налагане на възпитателни мерки“;
- 1. лицата, които като непълнолетни са извършили престъпление и преди да навършат двадесет години с акт на орган на съдебната власт са **насочени към мерки за възпитателно въздействие**; 2. лицата, които като непълнолетни са извършили административно нарушение и преди да навършат двадесет години с акт на съда, издаден по силата на закон, са насочени към мерки за възпитателно въздействие

ПРЕДХОДНИ ОПИТИ ЗА РЕФОРМА

- Отклоняване може да се извърши до образуване на наказателно производство и на всяка фаза от него по решение на **специализиран полицейски служител, прокурор или съд**;
- Непълнолетният се отклонява, когато има убедителни доказателства, че е извършил предполагаемото престъпление, както и **когато той свободно и доброволно признава отговорността си**;
- **Спорен въпрос:** Според тези разпоредби отклоняване не може да се извърши при деяния, които осъществяват състав на умишлено престъпление срещу личността, наказуемо с лишаване от свобода от 10+ г. и за състав на престъпление срещу собствеността, или за непредпазливо деяние, наказуемо с лишаване от свобода от 12+ г.

ПРЕДХОДНИ ОПИТИ ЗА РЕФОРМА

- **БХК:** Дали изобщо да има деяния, които не подлежат на отклоняване и дали ограничението е справедливо? Ограничението оставя значителна част от деянията, извършвани от непълнолетни, без възможност за отклоняване (напр. грабежите). В основния състав те се наказват с лишаване от свобода от 3 до 10 г., тоест като умишлено престъпление срещу личността, в този случай не би било възможно отклоняване. Квалифицираните състави предвиждат още по-големи наказания

ПРЕДХОДНИ ОПИТИ ЗА РЕФОРМА

III. СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ:

- В производството по новия закон участват съдии, прокурори, разследващи органи, специализирани полицейски служители за работа с деца, както и медиатори със специализирани познания за правата на детето и международните стандарти за работа с непълнолетни в конфликт със закона (**медиатори – фасилитатори на възстановителни практики**);
- Стандартите за специализация се приемат от Висшия съдебен съвет, съвместно с министъра на правосъдието, министъра на вътрешните работи и председателя на ДАЗД

IV. ВЪЗПИТАТЕЛНИ И ВЪЗСТАНОВЯВАЩИ МЕРКИ:

1. предупреждение;
2. възстановяващи мерки;
3. специален надзор (в т.ч. от **специализирано приемно семейство**);
4. насочване към програми и услуги в общността;
5. възлагане на задължения;
6. забрани;
7. настаняване в **център за възпитателен надзор** (от 3 месеца до 1 година; последващ надзор на съда).

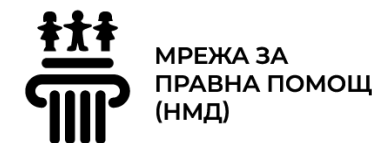
Отлики между законопроектите (понятийни, правно-технически).
Така напр. единият ЗП предвижда медиация (със срок до 30 дни) между дете извършител и дете жертва по тяхно съгласие, другият – по предложение на службата за възпитателна подкрепа (по свой почин или по указание на съда)

ПРЕДХОДНИ ОПИТИ ЗА РЕФОРМА

V. СЛУЖБИ ЗА ВЪЗПИТАТЕЛНА ПОДДКРЕПА:

- **Национална служба за възпитателна подкрепа към МП с териториални подразделения** – местни служби за възпитателна подкрепа; своеобразни центрове за наблюдение, координация и подкрепа; ръководителят на Службата за възпитателна подкрепа се назначава от директора на Националната СВП; в СВП се назначават възпитатели, които водят работата по случай, и други специалисти;
- Съдействат на съда за избора на мярка, с оглед възможностите за изпълнението ѝ на територията на съдебния район; организират, координират и проследяват изпълнението на наложените от съда възпитателни мерки; следят за изготвянето и изпълнението на индивидуалните планове за изпълнение на възпитателните мерки по този закон; осигуряват периодично обучение на физическите и ЮЛ, които участват в изпълнението на възпитателните мерки;
- **Специализирани звена** в областните дирекции, районните управления на МВР и домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни

VI. ПРОИЗВОДСТВО ПО ОТКЛОНЯВАНЕ:

- Възпитателното дело е подсъдно на РС по настоящ адрес на непълнолетното лице;
- Широк каталог от процесуални права (напр. на индивидуална оценка, зачитане на личния и семеен живот на непълнолетния, на правото му на образование, здравни грижи и др.);
- Отклоняване може да се извърши **до образуване на наказателно производство и на всяка фаза от него** по решение на специализиран полицейски служител, прокурор или съд;
- В един от проектите – възможно отклоняването да се извърши от полицаи и прокурор, докато в другия проект – само съд налага, а прокурорът може за предлага. Общ коментар № 24 на КПДОООН: – *“Diversion should be available at various stages throughout the child justice process. Concretely, this means that diversion may be used at any point of decision-making, including before arrest, by the police, prosecution and/or other agencies.”*
- **Съдът – централна роля!**

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

НМД е част от новосформираната
работна група към МП за
изготвяне на нов Закон за
детското правосъдие

Снимка: Министерство на правосъдието

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

РАБОТНА ГРУПА КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО – МЕХАНИЗЪМ НА РАБОТА

- **1 подгрупа:** преглед на извъннаказателното законодателство в областта на детското правосъдие (ЗБППМН) – в частта относно предвидените мерки за въздействие спрямо децата в конфликт със закона, и преценка на необходимите реформи в областта;
- **2 подгрупа:** преглед на извъннаказателното законодателство в областта на детското правосъдие (ЗБППМН) – в частта относно производството по установяване и налагане на мерките за въздействие, статута и функциите на специализираната юрисдикция и преценка на необходимите реформи в областта

РАБОТНА ГРУПА КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО – МЕХАНИЗЪМ НА РАБОТА

- **3 подгрупа:** преглед на наказателното законодателство и преценка на необходимите реформи в областта (Наказателен закон – особени правила за непълнолетните);
- **4 подгрупа:** преглед на процесуалното законодателство в областта на реализацията на наказателната отговорност на наказателноотговорните непълнолетни лица (НПК – особени правила за непълнолетните) и преценка на необходимите реформи в областта;
- **5 подгрупа:** преглед на други НА в областта на правата на децата и преценка на необходимите ИД, с оглед осъвременяване и усъвършенстване на съществуващия регламент.

НАЦИОНАЛНА
МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

МРЕЖА ЗА
ПРАВНА ПОМОЩ
(НМД)

pravnapomosht@nmd.bg
(35 правозащитници)
office@nmd.bg
georgi.elenkov@nmd.bg

Обществена дискусия на омбудсмана на Р България и Граждански консултативен съвет по детско правосъдие

Георги Еленков – директор „Политики за децата“, НМД